

رقص

در سرزمین افسانه‌ها

تاریخچه ، فلسفه و تکنیک : گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بیشک رقص هندی یکی از غنی‌ترین رقص‌های کلاسیک جهان بشمار میرود .
تقسیم‌بندی رقص‌ها بطور کلی در هند امروز عبارتست از:

- ۱ - رقص‌های مذهبی که معمولاً در معابد هندو بان اجرا میگردد.
 - ۲ - رقص‌های ملی و بومی که در شهرها و رهاات معمولست.
 - ۳ - رقص‌های مدرن و پاله که مزوجی از رقص‌های بومی و پاله مدرن است.
- رقاصان هندی با مهارت و نرمش عجیبی میرقصند ، و انعطاف‌پذیری آنان بقدری قویست که نمونه‌ها و نظائر آنها در میان سایر رقصان جهان کمتر میتوان پیدا کرد ، هر حرکت کوچک حتی حرکات انگشتان در رقص هندی مفهوم خاصی دارد . در حقیقت رقص هندی علاوه بر حرکات دارای بیانت ، هر رقص داستانی دارد که آمیخته

باتاریخ، افسانه‌های اساطیری، سنن، آداب، رسوم و عقائد مذهبی و ملی است. از قدیم‌الایام رقص در هند معمول بوده و محققین و مورخین، اعتقاد دارند که ریشه رقص از هند باستان برخاسته است.

موقعیکه هنوز اثری از «باله» در جهان وجود نداشته است، هندیها نوعی از آنرا که همان رقصهای مذهبی هند باشد اجرا میکردند. این رشته از رقصهای هند در طول تاریخ کمابیش با اساطیر ملی و مذهبی و حکایات روستایی درآمیخته تا بصورت امروز درآمده است.

هنر رقص در بسیاری از کشورهای شرقی و جنوب شرقی آسیا ملهم از رقص هندیست، اثر رقص هندی بر روی رقصهای ویتنام، سیام، هندوچین و اندونزی بخوبی مشهود است.

نفوذ شیوه رقص هندی در اینگونه از کشورها، بواسطه وجود اقلیت‌های بزرگ و کوچک بوداییان و هندوها بوده و کم‌کم رقص‌های مذهبی بصورت رقصهای کنونی درآمده است.

رقاصان هندی که سابقاً وجود خود را وقف معابد می‌ساختند، هنگام انجام مراسم مذهبی بدن خویش را باروغنهای معطر می‌آلودند، آنکاه در میان بخار و دود دانه‌های معطر و عود و کندر بر رقص مشغول میشدند. زنان هندی اینکار را ثواب‌میشمرند و عده زیادی از رقصان و زنان زیبایی هندی جسم و جان خویش را وقف معابد میکردند. درحقیقت این طبقه از زنان، تارک دنیا شده و از این راه که نوعی عبادت ممتاز بود، گناهان خویش را جبران میکردند. هنوز هم در بسیاری از معابد هندو این رسم معمول است و رقصان تارک دنیا با انجام رقصهای مذهبی بی‌ودا و مذهبش خدمت میکنند.

صرفنظر از جنبه‌های خرافی رقصهای مذهبی، مشاهده جلال و عظمت معابد که با هنر رقص و موسیقی و پایکوبی توأم میشود، انسان را بخلسه و تفکر درباره فلسفه مذهبی هند فرو میبرد و بعالم احلام و رؤیایها میکشاند. دقت در تکنیک و حرکات رقص‌های مذهبی هند بیشتر بر اهمیت و عمق آنها میافزاید، زیرا حرکات آنچنان سریع، آمیخته با ظرافت و هم‌آهنگ با موسیقی است که باعث اعجاب و تحسین تماشاچی خواهد شد. در تماشاخانه‌های عمومی که لباس و دکور عادی نمیتواند جانشین لباس، دکور و عظمت معابد شود، آن شکوه و جذبه واقعی رقصهای هندی کاملاً آشکار نمیکرد. نمونه جالب و عمیق رقصهای هندی را باید در معابد و هنگام اجرای مراسم مذهبی مشاهده کرد، چه در آن اوقات رقصان تحت تأثیر القائنات مذهبی و روحانی قرار میگیرند.

رقص هندی از امتزاج حرکت (آکت)، آواز، موسیقی و ریتم بوجود می‌آید و درحقیقت نه تنها سابقاً بلکه امروز هم هنر رقص جز، لاینجزای زندگی هر فرد هندی

است ، مشخصات معنوی، اجتماعی، تاریخی و روحی خاصی در هنر رقص هندی مستتر است که نماینده فرهنگ کهنسال و مدنیت درخشان آن کشور میباشد و بعبارت ساده تر هنر رقص در هند مبین تاریخ و حالات اجتماعی مردم آن دیار است .

سابقاً رقص هندی هنر مستقل و ممتازی نبود، بلکه از آن بهمنوان وسیله و رابطی برای مرابطه روحی خالق و مخلوق استفاده میشد، رقصان آنقدر در انجام رقصهای مذهبی غلو میکردند که بحال اغما میافتادند ، باینترتیب رقص اصولاً جزئی از آئین پرستش « ودیک » بشمار میرفت . انواع اینگونه رقصها مخصوصاً پس از انجام مراسم قربانی برای خدایان ، ازدواج و در روزهای مقدس انجام میگرفت ، تقریباً رقص در آن ادوار بصورت يك وظیفه مقدس درآمده بود، عدهای از رقصان ورقاصه ها نیز جسم و روح خود را وقف معابد کردند و انجام رقصهای مذهبی را بعهده گرفتند این عده را « دوا داسی » ها میگفتند . کار این عده فقط رقصهای مذهبی بود و از بودجه معابد نیز امرار معاش میکردند. رقص جنبه الوهیت و تقدس گرفته بود و شاید بتوان گفت که اوج اعتلای رقصهای هندی در همان اوقات بوده است. گرچه انگیزه این رقصها کم بنقصان میگرایید و علل مهم آن آغاز استعمار و ضعف بنیه اقتصادی مردم بود ولی هرگز محو و نابود نشد. زیرا رقص هندی همانطور که اشاره شد جنبه تقدس داشت، بعلاوه باسنن و آداب مذهبی و اخلاق روحی مردم درآمیخته بود. بنابراین انتزاع حالات و خصوصیات روحی و فکری يك جامعه کاری نبود که سرعت انجام گیرد. فلسفه استعماری کشورهای اروپا، میخواست ، شوق و شادی و پایکوبی را که بامذهب هندوها درآمیخته بود از بین ببرد و بجای آن ندبه و زاری را تعمیم دهد. گرچه تا اندازه ای نیز اینکار صورت گرفت ولی هرگز روح اصلی رقص هندی از میان نرفت. چنانچه امروز در جشنها، اعیان، فستیوالها و حتی سوکواربهای هند نیز رقص نقش مهمی بعهده دارد.

قبلاً گفتیم که حرکات سریع، درهم ولی منظم پا ، همراه باریتم موسیقی از مختصات و میزات رقص هندیست ، این حرکات مبین احساسات ، خشم ، غضب ، عاطفه و کلیه خصوصیات روحی انسانست. حرکات پا و ضربه هائی را که تمام کف پا ایجاد میکند اختصاص به رقص هندی دارد. این ریتمها در انواع رقصها فرق میکند و هر رقص موسیقی مخصوص بخود دارد. تنها حرکات پا باموسیقی هم آهنگ نیست بلکه دگرگونیهای چهره ، بالا و پائین رفتن ابروان و باز بسته شدن چشمها ، حرکات انگشتان و دستها، حرکت بدن بایکدیگر هم آهنگی کامل دارد. ساده تر امتیاز رقص هندی در ترکیب و هم آهنگی این حرکات باموسیقی نهفته است.

روح موسیقی هند عشق روحانیست که با القاء و تلقین میخواهد ظرافت و

نمونه‌ای از رقص « بهارا نا تيام »

لطائف این عشق را تفهیم کند، علیهذا رقص و موسیقی هر دو بموازات یکدیگر حالات
تجربیدی خود را حفظ کرده و هدف مشترک آنها یکی است.

باین سبب است که تافلسفه مذهبی و اخلاقی هندیان بررسی نشود، تا تاریخ
و افسانه‌های اساطیری ملت هند مطالعه نگردد و از همه مهمتر تا کسی بمعمق روحیات
مردم این کشور پی نبرد محالست بتواند زیبایی و ظرافت رقص و موسیقی هند را
درک کند.

مردم وحتى هنرمندان ما تا این اواخر از شیوه رقص هندی و فلسفه آن خبری
نداشتند، اما مبادلات فرهنگی و مسافرت متقابل هنرمندان دو کشور اسباب آشنایی
مختصری را بارقص هندی فراهم آورد.

اختلاط فرهنگ، مدنیت، تاریخ و علائق نژادی دو کشور ایجاب میکند که ما
پیش از پیش بارقص هندی و خصوصیات آن آشنا شویم.

قدمت تاریخی رقص هندی بتحقیق معلوم نیست ولی مورخان بالاتفاق عقیده

دارند که هند منشاء قدیمی ترین رقصها در جهانست. در کتاب «کاماسوترا» که پیش از پنج قرن قبل از میلاد مسیح تألیف شده آموختن رقص ضمن سایر فنون برای زنان لازم شمرده شده است.

رقص، آواز و موسیقی از حیل‌هائی بود که هر زن باید ضمن رموز شوهرداری بیاموزد، نازندگی را در کام همسر خویش شیرین و طلائمی سازد. در فصل دیگری از کتاب «کاماسوترا» که بزبانهای زنده جهان برگردانیده شده راجع بفنون و رموز رقص حاوی مطالبی است که نکاتی از آن برای محققان و مورخان از هر لحاظ تازگی دارد. منجمله اشاره میکند که رقص ماهر بایستی حرکات کردن، سر، چشم و ابرو، انگشتان، دست، پاها و کمر را طوری بیاموزد که بتواند با تحريك آنها احساسات، عواطف، التهابات، و کلیه حالات انسانی را مجسم کند. این دستورها و رموز و فنون درست هنگامی نوشته شده که دوهزار و سیصد و پنجاه سال بعد از آن هنر «باله» بوجود آمده است. نه تنها در آن روز بلکه امروز نیز اکثر رقصهای هندی بصورت «باله» است. رقصان هندی تاکنون در مسابقات بین‌المللی رقص جوایز بیشماری برده‌اند که از آنجمله مادام «مانه‌کا» رقصه شهیر هندی را باید نامبرد که چند سال پیای جوایز رسمی بین‌المللی رقص را ربود.

حکاکیها، کنده کاریها، منبت کاریها، مجسمه‌هائی که در معابد و آثار تاریخی و مذهبی سراسر نقاط هندوستان بچشم میخورد و رقصان هندی را در حال اجرای رقص نشان میدهد، پیوستگی تاریخی این هنر ظریف را با تمدن هند آشکار میسازد. تابلوهای مینیاتور که در کتب سانسکریت وجود دارد، حکاکیهای که بر روی سنگهای مقابرو امکان مقدسه دیده میشود، مجسمه‌های ارباب انواع و خدایان اساطیری و صدها آثار دیگر نشان میدهد که ملت هند، حتی هنگام مرگ و عزاداری نیز هنر رقص را فراموش نکرده است. از قدیم الایام آمیختگی موسیقی، رقص و مذهب تمدن خاصی برای ملت هند بوجود آورده بود، فلسفه مذهبی بودا نیز رشته‌های استواری میان اخلاق و هنرهای ظریف ایجاد کرد که عادات اجتماعی و سنن ملی مردم هند را کاملاً ممتاز و مشخص نگاهداشت.

در فلسفه مذهبی بودا وجوه امتیاز مردان بر زنان بسیار است و همین امتیازات سبب شده است که ادبیات و هنرهای ظریفه ملت هند تحت تأثیر کامل فلسفه مذهبی قرار گیرد. فی‌المثل در ادبیات هند برخلاف ادبیات ملل دیگر «زن» همیشه عاشق و مرد معشوق بوده است. زنیست که در بدر بدنبال مرد جفاپیشه میرود، عشق او را بجان میخورد و در وصف او شعر میسراید. تأثیر این فلسفه ادبیات شیرین و شاعرانه‌ای را بوجود آورده که هنوز هم بزندگی ادامه میدهد وزن همیشه عاشق بتمام معنای مرد بوده و هست. در قدیم شدت عشق و علاقه بحدی بود که زنان پس از مرگ شوهرانشان

خود را در همان آتشی که جسد او را میسوزانند ، میبنداختند ، اگر یاران و کسان زن مانع میشدند که او خود را در آتش جسد همسرش بسوزاند ، این زن تا پایان عمر عزادار بود ، شوهر اختیار نمیکرد و هرگز دقیقه‌ای از یاد شوهرش غافل نمی‌بود .
تأثیر شکر فیلوئی ایمان در ملت هند سبب شده بود که مردها هرگز زنان متعدد اختیار نکنند ، چون در عشق و احساسات لطیف زنان از مردان حس‌ترند ، باین سبب رشته علقه میان زن و مرد استوار میشد و کمتر از هم میگیخت ، زنان نیز تا پیای جان برای تملک و تصاحب مرد میکوشیدند و وقتیکه محبوب را در آغوش می‌گرفتند ، دیگر چشم از تمام جهانیان فرو می‌بستند و زندگی خود را وقف آسایش و سعادت او میساختند .

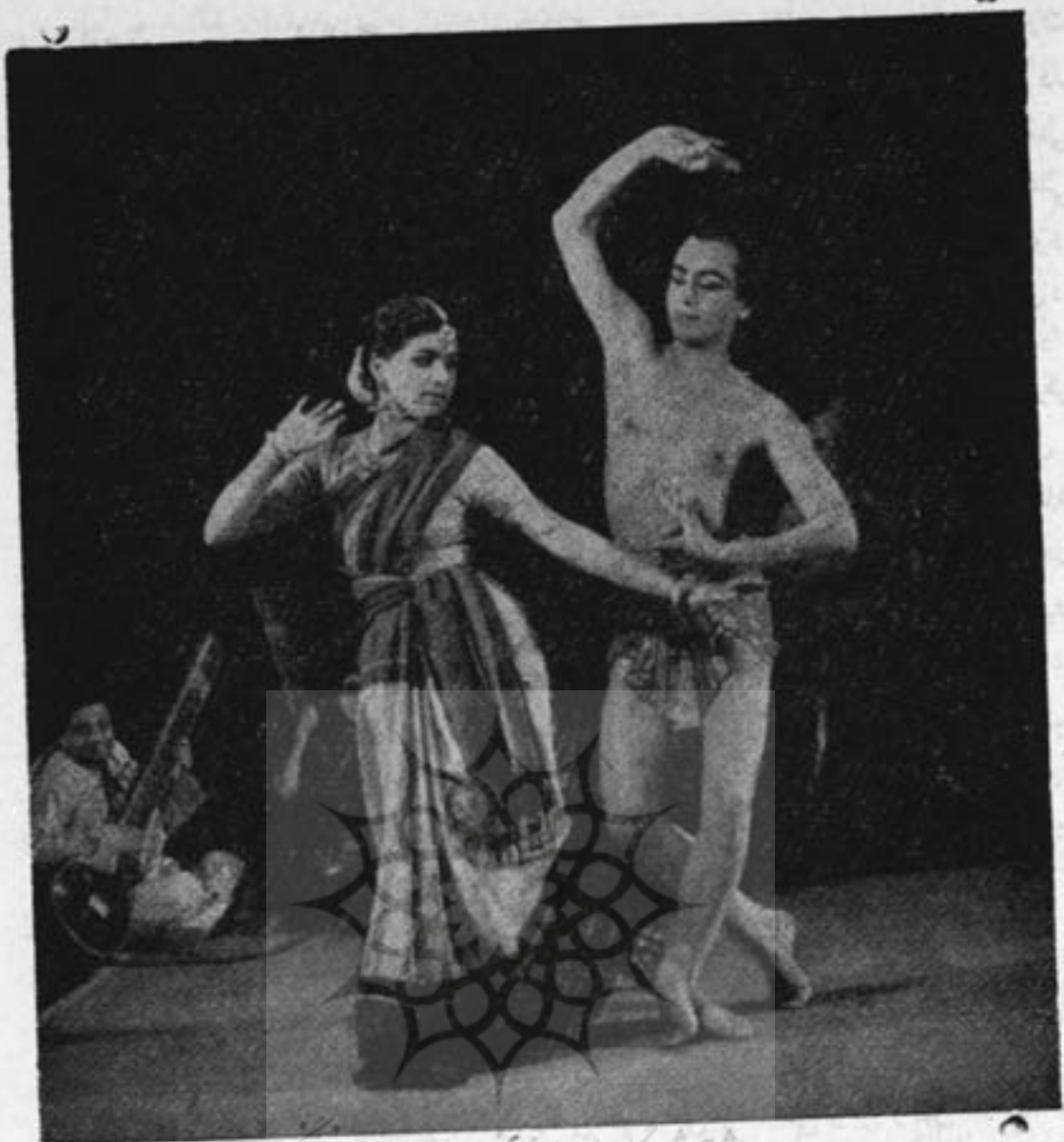
چنین فلسفه عجیب مذهبی و اخلاقی بیشک بقوام و دوام سنن ملی هند و ایجاد ادبیات ظریف و کاملاً عاشقانه کمکهای شایان کرده است .

تأثیر این فلسفه در هنر رقص نیز کاملاً هویداست ، مردها همیشه نقش عشاق سنگدل ، خدایان زیبایی و جاه و جلال را بر عهده دارند ، زنان عاشق بیقرار و دلخسته مردان هستند و برای حصول بمقصد از تلاش و کوشش باز نمیایستند .

در افسانه‌های اساطیری نیز عشاق کامروا یا ناکام همیشه زنان هستند و این نکته از روی تصاویری که بر روی دیوارهای معابد نقر یا حک شده بخوبی هویداست . شاید تأثیر شکر فیلوئی مذهبی بودا بود که رذالت اخلاقی و فحشا ، در محیط هند کمتر دیده میشد و از تعدد زوجات خبری نبود . تهاجم ملل مختلف مخصوصاً تسلط سیاست استعماری بر این کشور آباد و مرفه کم‌کم هنرهای اصیل و ملی هند را نیز محو و نابود میکرد ، تا اینکه نزدیک بود هنرهای ظریفه هند مخصوصاً هنر رقص از بین برود ، در آن اوقات برای اولین بار هنرمندی بنام « اودی شنکر » در دامنه تپه‌های سرسبز و خرم « آلورا » آکادمی علوم رقص را تأسیس کرد .

این هنرمند در راه احیای رقصهای ملی و انواع آن کوشش بسیار بخرج داد و شاگردان خویش را نیز بنقاط مختلف هند فرستاد تا در تعمیم و احیای رقص های ملی بکوشند .

شاهکار « اودی شنکر » ابتکار رقصی بنام « رقص آزادی » بود ، هنگامیکه زمزمه آزادی هندوستان بلند شده بود و گاندی با تشویق مردم هند در راه اتخاذ سیاست مبارزه منفی با انگلستان گامهای سریمی برمیداشت ، « اودی شنکر » رقص آزادی را از سالنهای آکادمی « آلورا » بخیا بانها ، چهارراهها و میدانهای عمومی شهرهای بزرگ کشانید . رقص آزادی غوغایی برپا کرد ، زیرا این رقص عجیب و هیجان انگیز نماینده افکار و احساسات میهن پرستانه مردم هند علیه استعمارگران اروپایی بود . رقاصان هندی با حرکات دست ، پا و سرود های مهیجی که همراه آن بود تلاش

« در انتظار عید » یکی از رقصهای « مالمپوری »

بزرگ خویش را برای رهایی از چنگال استعمار و پاره ساختن زنجیرهای استعمار و استبداد نشان میداد. صحنه‌های اعتصاب، مبارزات منفی، سابتاژها، حبس آزادی-خواهان، ترور افکار و عقاید، ترورهای سیاسی، حملات پلیس، شکنجه‌های مأموران استعماری، غارت سرمایه‌ها و نیروهای انسانی هند با بهترین وجه در حرکات و موسیقی و آوازهائی که رقصان اجرا میکردند گنجانیده شده بود. رقص آزادی بزودی فرم میهنی و حماسی گرفت و سرعت در سراسر هند پیچید. مردم هند با شنیدن آوازه‌ها و دیدن رقص آزادی چنان بشور و غوغا افتاده بودند که هرگز سابقه نداشت و باین ترتیب هنر رقص نشان داد که میتواند بیش از روزنامه، رادیو، نطق، تبلیغ، تلو-بزیون و حتی سرباز و اسلحه مؤثر افتد و مردم را متوجه منافع ملی خویش سازد. با فعالیت « اودی شنکر » نه تنها هنر رقصهای ملی هند احیا شد، بلکه افکار

استعماری و پوسیده محافظه کاران نیز منقلب گردیدند. «رقص آزادی» هند را بصورت يك پارچه آتش و شور درآورد، يك انقلاب معنوی را بنیانگذاری کرد که نه تنها در راه حصول آزادی و رهائی از استعمار توفیق یافت، بلکه هنر را با مظاهر میهن پرستی انسان دوستی و مفاهیم زندگی آزاد آشنا ساخت و راه جدید و پرمسئولیت و حساسی را که رقص در جامعه هند بازی میکرد، در کمال صحت و درستی نشان داد. انقلاب معنوی رقص آزادی را نمیتوان با کلیات سنجید زیرا نه تنها ملت هند را بیدار و هوشیار کرد، بلکه سبب شد که بعد از آن صدها آکادمی رقص در سراسر هندوستان تأسیس گردد. امروز قدرت هنری رقص هندوستان در تمام جهان معروفست. هنرمندان هندی، ورزش نسیم بهاری، راز و نیاز عاشق، شکفتن گل سرخ، غروب آفتاب، التهاب عاشق، احساسات مادری، عواطف پدری، مواعید وصل، غم هجران، پیروزی در جنگ، افسانه های خدایان اساطیری، شکست و خفت، مغالزه و معاشقه حتی سیاست و تدبیر را با حالات رقص مجسم میکنند. دیگر معانی در جهان وجود ندارد که با هنر رقص هندیان گشوده شده باشد.

این هنر بزرگ با قدرت خلاقه ای که دارد، بیشک آموزنده ترین و جالب ترین هنریست که دنیای ما را بشکفتی انداخته است. در هندوستان چهار نوع رقص اصلی وجود دارد که در واقع اساس و مبنای این هنر ظریف بشمار میرود:

انواع رقص های هندی:

پس از تشریح اجمالی فلسفه موسیقی هند اکنون بطور موجز و مختصر انواع مهم رقصهای هند بیان میشود.

۱ - بهارات ناتیام: این رقص مهمترین و اساسی ترین رقص کلاسیک هند بشمار میرود. مبنای این رقص که همبستگی کاملی با امور و تشریفات مذهبی دارد، بیش از سایر رقصها حفظ شده است. در حقیقت «بهارات ناتیام» یکی از اصیل ترین رقصهای ملی و تشریفاتی هند است که بواسطه تقدس آن، رموز و مختصاتش سینه بسینه نقل شده و تا با امروز رسیده است.

ممکنست در سایر انواع رقصهای هندی دخل و تصرفی بعمل آمده باشد، یا فرضاً در رقصهای بومی و ملی که بعضاً مخلوطی از رقص های قدیم و جدید شده تحولاتی بوجود آمده باشد، اما در «بهارات ناتیام» این تحولات کمتر بچشم میخورد. رقص بهارات ناتیام با «نریت» یا حرکات نرم و آرام شروع میگردد، بدن رقصه و حالت انعطاف پذیری آن یکی از مختصات بسیار جالبی است که در آن کاملاً جلوه دارد. بعد از حرکات نرم معمولاً داستانی از افسانه های اساطیری و مذهبی

بوسیله رقص نشان داده میشود و در پایان، داستان بعشق خدایان خاتمه می پذیرد .
 صحنه های مهیج و قوی عاشقانه رقص آنقدر گیرا و جذاب و آمیخته باجنبه های اخلاقی
 و معنویست که هر تماشاچی را بتحسین و امیدارد . مدت رقصهای بهارات ناتیم بسیار
 طولانیست و گاه اتفاق میافتد که چهار ساعت طول میکشد، در این مدت رقصها ابتدا
 استراحت ندارند و باصطلاح «تنفسی» پیش بینی نشده است.

رقصیدن آنهم در این مدت طولانی قدرت بدنی و آمادگی خارق العاده ای لازم
 دارد که فقط خاص رقصان مذهبی هند است . بهارات ناتیم معمولاً باسنج ، تپور و
 « مریدانگام » ۱ (که يك ساز محلی هند میباشد) اجرا میگردد .

۲ - کاتا کالی :

دومین نوع رقصهای مشهور هند کاتا کالی است ، در این
 رقص که حاوی داستان های مختلف، روایات اساطیری و غیره میباشد ، حرکات فراوان
 بچشم میخورد و هر حرکت نشانه هایی از شادی، امید، عشق ، موفقیت، ناکامی، رنج ،
 وصال و سایر احساسات و عواطف انسانیست . درحقیقت کاتا کالی را میتوان با « پاله »
 درغرب مقایسه کرد . موضوعاتی که برای رقصهای کاتا کالی انتخاب شده، تقریباً سلسله
 داستانهای اساطیری است که زندگی خدایان، ارباب انواع ، شیاطین ، ارواح خبیثه
 یا پیشوایان روحانی و قهرمانی این ملت را نشان میدهد . کریم و لباس در این رقص
 بیش از سایر رقصها اهمیت دارد و مخصوصاً جنبه فانتزی خود را از دست نداده
 است .

ماسک و نقاب از لوازم اصلی هنریشگان و رقصان بشمار میرود، زیرا قهرمانان
 این رقص اکثراً نقش افراد مافوق بشر و پاهیاتهای عجیب و غریب و افسانه ای روایات
 را ایفا میکنند. ۳

۳ - کاتاک :

دیگر از انواع جالب رقصهای هندی، کاتاک است که یادگار
 دوران پرناز و نعمت و آمیخته باشکوه و جلال مغولهاست . تم این رقصها معمولاً از
 افسانه های « رادها کریشنا » اخذ میشود، ولی درطول زمان تحولاتی در آن راه یافته
 و آمیخته با رقصهای محلی و روستایی هند شده است.

در رقصهای کاتاک زر و زیور، گل، و دکور بمقدار فراوان بکار میرود و یکی
 از وجوه تمایز رقص کاتاک از سایر رقصها همین مضافات آنست . دیگر اینکه در
 رقص کاتاک، حرکات سریع، ژستهای سریع و ظریف و همچنین قدرت شادی انکیز رقصه
 برجسته تکنیکی آن برتری دارد . زیرا این رقص بطبقه روستایی و محلی تعلق دارد
 و معلومست که بسیاری از آنها بریزه کاریها توجهی ندارند ، بلکه کلیات و حالات

۱ - Mridangam

۲ - مسأله لباس، دکور و کریم در رقصهای هندی بحث مفصل و جداگانه ای
 را لازم دارد که در خور مقال ما نیست همچنین بحث درباره قهرمانان اساطیری و
 روایات تاریخی که روح اصلی رقص هندیست نمیتواند در این مختصر بگنجد.

« عقاب زرین » یکی از بااله کلاسیک‌های اساطیری هند

عمومی رقص و مخصوصاً جنبه شوق‌انگیز آنرا در نظر دارند و روی آنها اثر میگذارد. رقصهای کاتاک انحصاراً درید قدرت زنانست و میان رقص‌های هندی ظرافت خاصی دارد.

۴ - مانپوری : مانپوری را که شادترین رقص هندیست، باید رقص جوانان و طبیعت نام گذاشت، عشاق طبیعت، آثار و تحولات طبیعی را از قبیل باد، باران، آفتاب، پاییز، هوای مه‌آلود زمستان و غیره بر رقص نشان میدهند. از آنجا که این رقص با طبیعت بستگی دارد، روستائینان هندی بآن علاقه خاصی دارند.

این رقص انواع و اقسام دارد و بوسیله یکدسته از رقاصان زن و مرد انجام میگیرد که در جمع هر دسته رقاص، فقط یک مرد وجود دارد و نقش « کریشنا » بر عهده اوست.

رقص مانپوری هنگام ازدواج، تولد و جشنهای محلی مورد استفاده قرار

میکبرد. آکادمی رقص هندوستان برای رواج این رقص بسبب آثار نشاط انگیزش در روحیه مردم کوشش بسیار میکند و تقریباً میتوان گفت که انواع این رقص دوباره در دهات و روستاهای هند احیا شده و رقص و روستاهای هند احیا شده و رونق گرفته است.

جشن‌ها و اعیاد هندوها :

از آنجا که رقصهای هندی غالباً در مراسم جشن‌ها و اعیاد مختلف و خاصی انجام می‌پذیرد، بی مورد نیست در پایان این مقال بشرح مختصر اینگونه مراسم پردازیم :

جشن‌ها و فستیوالهای هندی بر چهار دسته است :

۱ - وراتا یا جشن روزه

۲ - جیانتی یا جشن تولد

۳ - ملا یا جشن شادی

۴ - مراسمی که امروز بیشتر در میان متجددین و روشنفکران جریان دارد و میتوان آنرا با مفهوم واقعی « فستیوال » مشابه دانست.

رو بهمرفته کلیه این جشنها ریشه مذهبی و تاریخی دارد و اهمیت معنوی و روحانی خدایان، ارباب انواع و قهرمانان اساطیری در ایجاد و برقراری آنها کاملاً مؤثر است.

بعضی علوم مخصوصاً ستاره‌شناسی و نجوم که سابقاً رشته‌ای از اعتقادات محکم مردم را تشکیل میداد و عموماً حرکات ستارگان را با سعد و نحس ایام و بروز حوادث مرتبط میدانست، در رقص هندی و برگزاری جشنها تأثیر بسزائی باقی گذاشته است، مثلاً جشن « بوران ماشی وراتا » که مصادف با روز پانزدهم هر ماه قمریست و قمر کامل علامت مشخصه این جشن میباشد این تأثیر را بخوبی نشان میدهد. سایر اعیاد مهم هندوها بترتیب عبارت است از:

۱ - دیوالی ۳

۲ - رکشابندان ۴

۳ - واسنت پانجامی ۵

۴ - هولی ۶

۵ - دوسرا ۷

Buranmashi Vrata - ۲ Vrata - ۱

Rakshbandhan - ۴ Diwali - ۳

Holi - ۶ Vasant Panchami - ۵

Dusserrah - ۷

۱ - دیوالی جشن چراغ، نور و روشناییست که فیما بین بسیاری از فرق و متفرعات مذهب هندو رواج دارد. علت جشن بازگشت رامای ۱ قهرمان اساطیری «رامایانا» ۲ است، بنا بر این داستان رامای پس از جنگی با راونام ۳ که سلطان شیاطین است او را مغلوب و سپس بهند مراجعت میکند. این جشن در یکی از ایام ماه اکتوبر که مقارن باماههای مهر و آبان ایرانی است برگزار میشود و تقریباً مانند جشن نوروز است. غروب جشن، افراد خانواده بعبادت «لکشمی» ۴ خداوند ثروت که زن بود می پردازند، بنگالیها در این روز بعبادت کالی ۵ مشغول میشوند و بطور کلی میان فرق مختلف رسومی که اختلاف جزئی دارند برقرار میگردد.

۲ - رکشاندان نیز جشنی است که از یک داستان اساطیری سرچشمه می-گیرد. این جشن بعلت پیروزی «ایندرا» ۶ بر آسوراها ۷ (شیاطین)، میباشد. خلاصه داستان نیز اینست که سانچی ۸ زوجه ایندرا نسخ مقدسی بدور مج شوهر خود پس از شکست او از آسوراها می بندد، ایندرا با این نخ نیرومند میشود و در جنگ مجدد با آسوراها او را از پای در می آورد. بستن حلقات سیم و زر هندیان بمعج دست از همین افسانه و روایت مذهبی سرچشمه میگردد.

۳ - وسنت پانچامی نیز از یک داستان ملی و اساطیری بنیان گرفته است، از روز نخستین بهار این جشن آغاز میشود، هندوها در این روز لباس زرد می پوشند و مردها عمامه زرد بر سر میکنند و خلاصه رنگ زرد در همه جا بچشم میخورد. خلاصه داستان اساطیری این جشن آنست که «شیوا» ۹ با یک نگاه بوسیله چشم ثالث خود «کامداوا» ۱۰ یا خدای عشق را مطیع و اسیر خویش میسازد.

۴ - هولی در ماه مارس که تقریباً مصادف با اسفند ماه است آغاز می-گردد، این جشن نیز مطابق روایات اساطیری برپا میگردد. علت وجودی جشن آنست که «کریشنا» (خداوند) ماده غول بزرگی موسوم به «هولیکا» را نابود ساخته است.

۵ - دوسرا فیما بین فرق مختلف مذهبی هند بطرق مختلف اجرا میشود ولی اساس آن آتش زدن مجسمه های مقوای شیاطین و ارباب انواع موزیست.

Ramayana - ۲ Rama - ۱

Lakshmi - ۴ Ravana - ۳

Indra - ۶ Kali - ۵

Sanchi - ۸ Asuras - ۷

Kamdeva - ۱۰ Siva - ۹

در بعضی نقاط ، مخصوصا ایالات شمالی هند بازیکنان محلی با دکور و لباس های مجلل و تاریخی قسمتی از افسانه «رامایانا» را بازی میکنند. این افسانه حماسی و مذهبی بوسیله رقص و موسیقی با اجرا در میآید و در پایان هر شب از جشن، مظاهر و مجسمه های شیاطین در میادین شهر آتش زده میشود. اسم این جشن نیز در نقاط مختلف هند فرق میکند که ذکر آنها در اینجا ضرور نیست و ما یکی از مشهورترین آنرا که «دوسرا» باشد نام بردیم.

جشنها و فستیوال های دیگری نیز در هند وجود دارد که فقط جنبه مذهبی خالص دارد و طی آن نماز و روزه و ذکر اوراد انجام میگیرد .

رو بهمرفته در کلیه اعیاد و جشنهایی که ذکر شد هنر رقص تجلی میکند، در یکی از این جشنها (هولی) همانطور که اشاره رفت ، هنر تأثر نیز وجود دارد و آن اجرای افسانه رامایانا بود .

وجود این جشنهای تاریخی است که رقص هندی را روح و جلا داده و تا امروز آنرا پایدار نگاه داشته است. در هندوستان اکنون آکادمی بزرگی برای هنر رقص تأسیس شده که هدف نهائی آن احیای رقصهای ملی و باستانی هند است. این آکادمی تاکنون توانسته است اقدامات ذیقیمتی برای اعتلای رقصهای هندی بعمل آورد.

حسین لعل

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مرکز مطالعات و تحقیقات اجتماعی